

	Pag.
etiam res creatae, sic tamen ut objectum attributionis et primarium sit solus Deus prout est in se.	33
Scholion. De objecto materiali fidei adaequato.	36
Dico I. Objectum materiale fidei adaequatum est quodlibet ens a Deo revelabile.	37
Dico II. Deus ut est objectum attributionis fidei est objectum adaequatum.	37
Thesis II. Articuli fidei convenienter et sufficienter per symbolum traduntur.	39
Thesis III. Fides quoad substantiam credibilium eadem semper fuit, quoad eorum vero explicationem temporum successu crevit.	43
Scholion. De explicatione fidei ante et post Christum.	46
Dico I. Fides explicita credibilium substantialium particularium, quamvis in communi populo ante adventum Christi non esset, fuit tamen in capitibus seu principibus fidelium.	46
Dico II. Homines propinquiores Christo, qui in statibus legis scriptae et gratiae fuerunt primates Ecclesiae, (ut parentes B. Virginis, S. Joannes Baptista, Apostoli), plus fuerunt in fide illuminati; Apostoli autem ita plene, ut nullum mysterium ignoraverint, adeo ut post illos nec fuerit, nec futura sit juris publici nova revelatio.	47
Corollarium. Ergo progressus indefinitus evolutionis veritatum fidei a rationalistis confictus falsus est, et insuper absurdus.	48
Articulus II.—De objecto formali fidei	51
Thesis IV. Objectum formale fidei est auctoritas Dei res credendas revelantis et testificantis, sua in cognoscendo inerrantia et in dicendo infallibilitate.	51
Scholion. An idem sit objectum formale fidei in veritatibus decretoriis et promissoriis.	53
Dico. Summa Dei veritas in cognoscendo et dicendo est etiam motivum formale sufficiens pro veritatibus decretoriis et promissoriis.	53
Thesis V. Revelatio objectiva tum ut externa, tum ut interna constituit una cum divina auctoritate objectum formale adaequatum fidei.	56
Thesis VI. Dei auctoritas et revelatio debent credi fide divina ad hoc ut constituent objectum formale fidei.	61
Corollarium.	65
Thesis VII. Propositio Ecclesiae: a) Habentis auctoritatem humanam est ordinarie ad omnem fidei assensum necessa-	

	Pag.
ria illius tamen formale objectum non ingreditur. b) Habentis auctoritatem divinam materialiter et quoad nos integrat objectum formale, non autem absolute et secundum se.	69
Scholion I. An ad fidem sufficiat revelatio privata.	72
Dico. Revelatio privata sufficienter proposita satis est ad assensum fidei eliciendum ejusdem speciei cum aliis assensibus fidei catholicae.	72
Corollarium.	73
Scholion II. An evidentia rei creditae excludat ipsius fidem.	74
Scholion III. An evidentia attestantis possit cum actu fidei componi.	78
Dico. Licet assensus fidei nunquam possit per se ac formaliter fundari in cognitione evidenti auctoritatis et revelationis divinae, concomitanter tamen potest simul cum ea stare.	78
Articulus III.—De natura actus fidei.	82
Thesis VIII. Deum mentiri ita repugnat, ut nunquam nec de potentia absoluta possit falsum revelare; unde actus fidei falsus seu non innixus vera revelatione repugnat.	82
Thesis IX. Actus fidei est absolute certus, immo simpliciter certior quovis assensu naturali.	87
Scholion I. Utrum assensus fidei sit discursivus.	91
Dico. Assensus fidei ita est simplex assensus cujuscumque veritatis revelatae ut nullo modo sit formaliter discursivus.	91
Scholion II. De certitudine conclusionis ex praemissis revelatis et non revelatis deductae.	93
Dico I. Conclusio objectiva deducta ex duabus praemissis revelatis, vel ex universali revelata et minore non revelata explicite, sed certo contenta sub universali, est de fide.	94
Dico II. Conclusio deducta ex universali omnino certa et non revelata, et ex minore particulari revelata non est de fide.	95
Dico III. Conclusio solum probabiliter contenta in universali revelata non est de fide simpliciter quoad obligationem credendi; sed solum probabiliter quoad participationem rationis formalis objecti fidei.	95
Thesis X. Actus fidei divinae salutaris est supernaturalis quoad substantiam.	96
Scholion. De pia affectione et judicio practico.	97
Thesis XI. Actus fidei est essentialiter obscurus et inevitans ac proinde liber.	99

	Pag.
Corollarium. Ergo actus fidei est meritorius	101
Articulus IV.—De credibilitate et necessitate fidei	102
Thesis XII. Fides catholica est evidenter credibilis tum in se, tum comparative ad alias sectas, ac consequenter evidenter credenda.	102
Scholion. De certitudine iudicio credibilitatis necessaria.	106
Dico I. Ad actum fidei divinae prudenter imperandum praerequiritur iudicium certum de credibilitate et existentia revelationis, ita ut non sufficiat iudicium tantum probabile.	106
Dico II. Non praerequiritur tamen certitudo absoluta, sed sufficit respectiva	106
Thesis XIII. Fides actualis supernaturalis, et quidem strictè sumpta, et in re est adultis nondum justificatis ad salutem necessaria, eà, quam dicunt, medii necessitate.	108
Thesis XIV. Fides explicita in Deum existentem et remuneratorem supernaturalem fuit quovis tempore necessaria necessitate medii in re.	114
Thesis XV. Fides explicita Incarnationis et SS. Trinitatis, etiam in lege nova, probabilius solum est necessaria necessitate medii in re vel in voto, quod in fide Dei remuneratoris supernaturalis continetur.	115
Articulus V.—De virtute fidei et opposita infidelitate.	123
Thesis XVI. Fides ut virtus est habitus intellectus, cui subservit alius specialis in voluntate ad actum fidei imperandum, piàmque credendi affectionem.	123
Scholion I. De natura habitus voluntatis fidei subservientis.	124
Dico: Habitus voluntatis fidei subserviens est virtus specialis a reliquis distincta, non theologalis sed moralis.	124
Scholion II. De habentibus fidem.	125
Thesis XVII. Fides actualis supernaturalis stare non potest cum infidelitate formali qualibet ac proinde cum haeresi.	126
Corollarium. Ergo absolute et ex natura rei actus fidei divinae est impossibilis cum infidelitate qualibet formali.	128
Scholion I. De errante in fide ex ignorantia.	129
Dico: Qui errat in fide ex ignorantia culpabili etiam crassa et affectata non est haereticus, nec infidelis infidelitate pellente habitum fidei, licet contra eam peccet.	129
Scholion II. De dubitante in fide.	131
Dico I. Dubitans in fide deliberate et positive est formaliter haereticus.	131
Dico II. Etiam dubitans negative seu mere suspendens assensum erga sufficienter tamquam revelata propòsita, pro-	

	Pag.
pter motiva in contrarium voluntatem trahentia, est formaliter haereticus.	131

CAPUT II.

DE SPE ET CHARITATE.

Articulus I.—De objecto materiali et formali spei.	132
Thesis XVIII. Objectum materiale spei non tantum visio Dei, sed Deus ipse est.	132
Thesis XIX. Praeter beatitudinem aeternam pertinent ad objectum materiale spei omnia supernaturalia bona, maxime quae sunt necessaria ad beatitudinem, imo etiam naturalia et temporalia bona nostra.	135
Corollarium. Deus ut est nostra beatitudo potest dici objectum adaequatum materiale spei.	136
Scholion. An aliis possimus etiam bona sperare.	138
Dico: Etiam virtute spei possumus proximis bona sperare, si ex aliquo vinculo naturali respiciamus bonum et commodum proximi tamquam nostrum.	138
Thesis XX. Ipsa Dei bonitas ut a nobis possidenda est objectum formale spei, probabilius adaequate.	138
Thesis XXI. Ad virtutem spei pertinet timor simpliciter servilis, qui honestus est et supernaturalis.	150
Articulus II.—De certitudine, necessitate et subjecto spei.	155
Thesis XXII. Spes theologica participative a fide est ex parte Dei absolute certa; non autem ex parte nostra seclusa Dei revelatione.	155
Thesis XXIII. Spes actualis est adultis necessaria necessitate medii et praecepti, et nullus datur in hac vita perfectionis status in quo actus spei uti illi repugnans excludatur.	157
Scholion. De rebus sperandis.	162
Thesis XXIV. Habitus spei, manet: a) in peccatoribus eam non destruentibus peccato mortali directe contrario aut infidelitate; b) in animabus purgatorii; non vero manet: c) in damnatis, neque in beatis d) sub ratione spei, e) sub ratione tamen aliorum actuum probabiliter conservatur.	162
Corollaria.	164
Scholion. De desperatione.	165
Dico I. Desperatio est fuga beatitudinis ut non futurae existimatae, et consistit adaequate in actu voluntatis.	165
Dico II. Praeceptum non desperandi est negativum.	165
Articulus III.—De ratione et objecto charitatis.	167

	Pag.
Thesis XXV. Datur inter homines et Deum vera amicitia ac proinde charitas.	167
Thesis XXVI. Objectum materiale primum charitatis est Deus, secundarium vero nos et proximus.	170
Scholia.	172
Thesis XXVII. Objectum formale charitatis est infinita Dei bonitas absoluta, ut auctoris ordinis supernaturalis.	173
Scholion. An quaevis perfectio Dei seorsim sumpta possit esse objectum formale charitatis.	178
Dico: Probabile est quamlibet infinitam Dei perfectionem seorsim sumptam abstrahendo ab aliis, esse sufficientem ad objectum formale charitatis constituendum.	178
Thesis XXVIII. Charitas, qua nos ipsos et proximum propter Deum diligimus, unius ejusdemque est speciei.	179
Scholion I. An sit charitas proximum diligere propter bona supernaturalia creata.	180
Dico: Verisimilius est amorem quo proximum diligimus propter bona supernaturalia gratiae vel naturalia supernaturaliter regulata, ut sunt quid creatum, etiam ad charitatem pertinere.	180
Corollarium.	181
Scholion II. De ratione ordinis inter objecta charitatis.	182
Dico: Inter objecta charitatis necesse est esse aliquem ordinem, consistentem in majori appretiatione et aestimatione objectorum.	182
Articulus IV.—De dignitate, necessitate et subjecto charitatis.	183
Thesis XXIX. Charitas est virtus omnium quae homini in hac vita infunduntur perfectissima. imo et earum forma.	183
Thesis XXX. Ut actus sint moraliter boni non opus est ut procedant a charitate sive perfecta sive imperfecta.	187
Thesis XXXI. In justis non requiritur ut actus sit a charitate elicitus, aut imperatus sive actualiter, sive proprie virtualiter, ut sit de condigno meritorius.	191
Thesis XXXII. Idem charitatis habitus et specie et numero, qui habetur in via, conservatur in patria; imo etiam quoad actum una est charitas viae et patriae.	195
Scholion I. De intensione et excessu charitatis in patria.	197
Dico I. Charitas ut habitus et actus potest probabiliter esse intensior in aliquo viatore quam in aliquo comprehensore.	197
Dico II. Probabile est in uno et eodem subjecto charitatem patriae non excedere in intensione summam charitatem quam habuit in via.	197

	Pag.
Dico III. Charitas patriae excedit in statu quamcumque charitatem viae, unde potest dici simpliciter perfectior.	198
Scholion II. De gravitate peccatorum contra virtutes theologicas.	199
Dico I. Peccata, quae opponuntur virtutibus theologis, sunt secundum suum genus graviora aliis.	199
Dico II. Odium Dei secundum suum genus est maximum peccatorum.	199
Dico III. Infidelitas est magnum peccatum, secundum se desperatione gravius: sed desperatio prae odio Dei et infidelitate est periculosior.	200

PARS II.

De virtutibus moralibus.

PRAEAMBULUM.

DE VIRTUTIBUS CARDINALIBUS GENERATIM SUMPTIS ET SPECIATIM DE PRUDENTIA, FORTITUDINE ET TEMPERANTIA.

§ I. <i>De virtutibus cardinalibus in genere.</i>	202
Dico: Virtutes cardinales sunt quatuor: prudentia, justitia, temperantia et fortitudo.	203
§ II. <i>De prudentia.</i>	204
Dico I. Prudentia in proprio suo judicio falli non potest.	205
Dico II. Prudentia est virtus specialis.	205
Dico III. Functiones prudentiae generatim numerantur tres: bene consultare, bene judicare et praecipere executionem cum sollicitudine et diligentia.	206
Dico IV. Imperium prudentiae non fit per aliquem actum distinctum a judicio, sed formaliter per actum iudicii, quo prudens iudicat hoc opus cum talibus circumstantiis esse faciendum.	207
Dico V. Prudentia in suis functionibus pendet ordinarie a virtutibus moralibus.	207
Dico VI. Perfecta prudentia non potest esse nisi in viris probis, qui affectum in omni materia virtutis recte dispositum habent.	208
§ III. <i>De Fortitudine.</i>	213
Dico I. Fortitudo accepta pro firmitate animi in sustinendis et repellendis his, in quibus difficillimum est animum re-	

	Pag.
gere, et statum rationis retinere, ut sunt pericula mortis, est specialis virtus.	214
Dico II. Fortitudo immediate versatur circa passionem timoris et audaciae in periculis mortis et similibus acerbis et terribilibus, debitam rationis mensuram sibi insitam illis imprimendo, ut respondeant fortitudinis virtuti, et deceant virum fortem.	214
Dico III. Pericula fortitudinis propria illa sunt, quae honeste suscipi vel sustineri possunt; ut sunt illa, quae pro salute reipublicae vel proximi, pro honore Dei, aut virtutis defensione suscipiuntur.	215
Dico IV. Fortitudo potissimum spectatur in periculis bellicis.	216
Dico V. Quamvis perpessio martyrii possit procedere ab aliis virtutibus absque formali actu specialis virtutis fortitudinis, plerumque ex proprio hujus virtutis affectu procedit.	216
Dico VI. Perpessio martyrii sive procedat ab affectu speciali virtutis fortitudinis, sive alterius virtutis; semper tamen secundum communem modum loquendi Patrum dicenda est actus fortitudinis.	217
Scholia. De vitiis oppositis et de partibus fortitudinis.	219
§ IV. <i>De Temperantia</i>	225
Dico I. Temperantia prout refraenat appetitum a delectationibus tactus, quae maxime alliciunt hominem, est specialis virtus, quae merito dicitur cardinalis.	225
Dico II. Regula temperantiae secundum necessitatem hujus vitae convenientem sumenda est.	227
Dico III. Vitium intemperantiae inter omnia vitia humana est maxime probrosum et infame.	228
Scholia. De partibus temperantiae et vitiis oppositis.	229
Dico IV. Jejunium per se est actus bonus et utilis abstinentiae, atque ab Ecclesia praeceptum obligat sub mortali.	231
Dico V. Luxuria est per se peccatum mortale et praeterea capitale.	238
Dico VI. Tam grave est luxuriae peccatum, ut delectatio venerea, deliberate quaesita nunquam excuset a mortali ratione parvitatis materiae.	241

CAPUT I.

DE JURE ET JUSTITIA.

Articulus I.—De natura juris et justitiae.	244
Thesis I. Jus activum est potestas legitima ad rem aliquam	

	Pag.
obtinendam, vel ad aliquam functionem cujus violatio sit injuria.	246
Corollarium.	246
Scholion I. De collectionibus juris Romani et Canonici.	247
Scholion II. An jus gentium sit naturale vel positivum.	251
Thesis II. Justitia stricte est virtus qua aliquis constanti et perpetua voluntate, jus suum unicuique retribuit, ab aliis virtutibus distincta.	252
Corollaria.	253
Thesis III. Justitia tamquam in partes subjectas dividitur: a) in particularem et legalem seu generalem, qua membra communitatis praestant ea omnia, quae sunt legibus constituta in ordine ad bonum commune. b) Particularis dividitur in distributivam et commutativam.	255
Scholion I. De medio justitiae.	260
Dico: Justitia suum attingit medium per rem, non immediate per rationem.	260
Scholion II. Quaedam de materia justitiae specialiter notanda.	261
Thesis IV. Cum simul in eodem instanti sunt donatio et acceptatio, tunc datur plenum rei dominium in solidum tam in donatore quam in donatario.	262
Thesis V. Usus juris late sumpti in rebus unico usu consumptibilibus potest de facto separari a dominio.	269
Articulus II.—De subjecto et objecto domini.	274
Thesis VI. Clerici bona temporalia licite possidere possunt.	276
Thesis VII. Clerici beneficiati saeculares habent plenum dominium reddituum etiam superfluum beneficii, et non tenentur ex justitia ea erogare in pauperes vel pias causas.	278
Scholion. Undenam oriatur obligatio gravis expendendi superflua beneficiorum in pios usus.	282
Dico: Ex solo praecepto ecclesiastico teneri clericos sub gravi expendere superflua beneficiorum in pios usus.	282
Thesis VIII. Incapacitas domini solemnii paupertatis voto adnexa provenit ex jure ecclesiastico.	284
Thesis IX. Homo quoad sibi intrinseca dominium habet: a) In suam libertatem, actiones liberas et habitus; b) non autem in vitam propriam et membra. Quoad sibi extrinseca habere potest: c) in famam et honorem; d) in omnem rem sublunarem humanis usibus accommodatam; c) etiam in alium hominem.	287
Corollaria.	291
Scholion. De servitutis abolitione.	295

	Pag.
Articulus III.—De modis acquirendi dominium praecipue de contractibus.	297
Thesis X. Domino diligenter inquisito et non comparente, non est obligatio dandi rem inventam pauperibus.	297
Thesis XI. Praescriptio debitis conditionibus ornata valet etiam pro foro interno conscientiae.	302
Scholion. De dubio et ignorantia in praescriptione.	306
Dico I. Dubium speculativum de rei proprietate obest bonae fidei ad inchoandam praescriptionem, non autem si superveniat postquam fuerit bona fide inchoata.	306
Dico II. Qui post inchoatam bona fide possessionem ex ignorantia juris non solum dubitat sit ne res sua vel aliena, sed etiam an licite possit continuare possessionem, eo ipso fit possessor malae fidei, adeoque non potest praescribere.	307
Dico III. Ignorantia facti dummodo non sit proprii v. g. an ego emerim vel non, causat bonam fidem ad praescriptionem.	307
Dico IV. Ignorantia juris dubii causat bonam fidem sufficientem ad praescriptionem.	307
Dico V. Ignorantia juris certi non causat bonam fidem sufficientem ad praescriptionem saltem ordinariam in foro externo; imo nec in foro conscientiae.	307
Dico VI. Probabile est tamen bonam fidem procedentem ex ignorantia juris sufficere ad praescribendum etiam praescriptione ordinaria fructus.	307
Thesis XII. Pura et simplex promissio inter homines solum induit naturalem obligationem ex fidelitate.	309
Scholion. De promissione et donatione mere internis, et de non acceptatis.	311
Dico I. Promissio mere interna homini facta sicut et donatio mere interna nec jure naturali valet.	311
Dico II. Promissio vel donatio nondum acceptata tam jure positivo, quam naturali ordinarie non obligat.	312
Thesis XIII. Pactum nudum parit obligationem in foro conscientiae.	314
Scholion. De afficientibus contractus obligationem.	315
Dico: Cum merces pacta non est turpis, contractus de re turpi, hac impleta, jure naturae validus est, ac promittentem obligat ex justitia.	321
Thesis XIV. Accipere usuras vi mutui illicitum est jure divino et naturali.	324
Scholion I. De titulis, quibus licet aliquid ultra sortem in mutuo percipere.	333

	Pag.
Dico I. Damnum emergens et lucrum cessans justi sunt tituli aliquid exigendi supra sortem in mutuo.	333
Dico II. Periculum verum et probabile sortem amittendi, aut damnum grave in sorte recuperanda subeundum, est pariter justus titulus aliquid exigendi supra sortem.	335
Scholion II. Speciatim de legis civilis titulo.	337
§ I. <i>Status quaestionis ejusque practica resolutio.</i>	337
§ II. <i>Rationes, quae afferuntur pro justitia tituli legalis.</i>	340
§ III. <i>Rationes oppugnantes justitiam tituli legalis.</i>	342
§ IV. <i>Quid probabilius sentiendum.</i>	343
Dico: Ad lucrum in mutuo juste percipiendum vis solius tituli legalis vel consuetudinis nulla est; prout vero lex vel consuetudo fundatur in utilitate boni communis propter praesumptionem alicujus tituli mutuo extrinseci est saltem probabiliter sufficiens titulus.	343
Thesis XV. Montes pietatis juste ac licite modicum auctarium a mutuatariis exigunt.	344
Thesis XVI. Contractus societatis trinus dictus probabiliter licitus est.	345
Scholion. De censibus.	347
Dico I. Emptio novi census realis consignativi et perpetui licita est.	347
Dico II. Etiam emptio novi census personalis per se licita est.	349
Dico III. Emptio census temporalis, sive sit ad certum tempus, sive ad incertum, v. g. vitalitium quamvis pensiones simul sumptae pretium excedant per se loquendo licita est.	351
Thesis XVII. Testamentum non privilegiatum, nec ad causas pias factum, licet solemnitatibus juris destituatur probabiliter validum est pro foro conscientiae.	352
Corollarium.	357
Articulus IV.—De injustitia.	358
Thesis XVIII. Restitutio est actus solius justitiae commutativae.	361
Thesis XIX. Restitutio est ex praecepto necessaria ad salutem.	362
Thesis XX. Obligatio restituendi in foro conscientiae, nec ex culpa mere juridica ante judicis sententiam, nec ex culpa theologica tantum veniali datur.	365
Scholion. De cooperantibus ad damnum.	369
Dico I. Cooperantes sive positive, sive negative ad damnum alterius, tunc debent restituere, cum effective causant damnum; et si ita concurrunt ut singuli sint causa totius damni, tunc singuli obligantur in solidum.	369

	Pag.
Dico II. Cooperantes efficaciter ad damnum obligantur ad restitutionem etiamsi sine tali cooperatione damnum adhuc inferretur.	370
Thesis XXI. Res aliena, a fure bona fide empta, furi, eam domino non restituro, licet reddere ad pretii recuperationem.	372
Scholion I. De restitutione incertorum bonorum.	373
Dico: Bona incerta habita ex delicto restituenda sunt pauperibus, aut piis causis.	373
Scholion II. Quando restituendum.	373
Dico: Restitutio facienda est statim moraliter.	373
Thesis XXII. Gravitas materiae in furto non est universim eadem, sed diversa pro diversitate status personarum a quibus res aufertur.	374
Scholion. De quantitate maxima.	376
Thesis XXIII. Detractio in re gravi est peccatum mortale; tunc vero res est gravis, quando attentis omnibus circumstantiis laesus est merito graviter invitus.	378
Scholion. Quandonam aliquod crimen dici possit publicum.	380
Thesis XXIV. Judicium temerarium firmum de malo gravi, plena deliberatione admissum, est peccatum mortale contra justitiam.	381
Scholion. De opinione, suspitione et dubio probabili.	383
Articulus V.—De quibusdam pertinentibus ad justitiam distributivam et legalem.	386
Thesis XXV. Acceptio personarum per se justitiae distributivae opponitur, et est peccatum ex genere suo mortale.	386
Thesis XXVI. Beneficia ecclesiastica, sicut et officia civilia tantum dignis prae dignioribus conferre, est per se peccatum mortale; non tamen, secluso pacto, datur obligatio restituendi.	387
Thesis XXVII. Licitum est publica auctoritate occidere malefactores communitati perniciosos.	391
Scholion. An iudex possit damnare juridice probatum reum, si privata scientiâ novit eum innocentem.	392
Thesis XXVIII. Leges tributorum, prout hodie feruntur, probabiliter non obligant in conscientia nisi ut leges poenales.	394
CAPUT II.	
DE RELIGIONE.	
Praenotandum. De virtutibus annexis justitiae.	398
Articulus I.—De natura et actibus religionis devotione, oratione et voto.	400

	Pag.
Thesis XXIX. Religio: a) est virtus, qua Deo debitus tribuitur cultus; b) respicit ut objectum formale peculiarem honestatem, quae in colendo Deo infinite excellenti relucet; c) unde est virtus specialis non tamen theologica sed moralis.	400
Thesis XXX. Devotio est actus religionis, qui adjuvante divina gratia meditatione causatur.	408
Thesis XXXI. Oratio: a) est homini convenientissima; b) ad salutem necessaria; c) et est actus religionis; d) elicitus quoad affectum petendi, proxime imperatus quoad petitionem.	410
Scholion.	415
Thesis XXXII. Vota Deo offerre etiam de re libera conveniens est, et melius ex voto quam sine eo operari.	420
Scholion.	424
Thesis XXXIII. Potest in votis per Ecclesiae praelatos fieri dispensatio et consequenter commutatio.	428
Articulus II. De cultu Christi et Sanctorum.	431
Thesis XXXIV. Christus Deus-Homo adorandus supremo patriae cultu; Humanitas eodem simul cultu coadoratur.	432
Thesis XXXV. Cultus Sacratissimi Cordis Jesu est sanctus, ratione sui objecti excellentissimus, et Ecclesiae fidelibus utilissimus.	434
Thesis XXXVI. Crux vera Christi adoranda est cultu patriae respectivo: aliae autem cruces factae ad illius imaginem venerandae quoque sunt.	447
Thesis XXXVII. Utilis ac pia est Sanctorum invocatio.	449
Thesis XXXVIII. Honestus, piusque est Sanctorum eorumque reliquiarum cultus.	451
Thesis XXXIX. B. V. Maria est adoranda, non quidem cultu patriae sed hyperduliae; ejus sponsus S. Joseph cultu summae duliae adorandus.	454
Scholion. De cultu Purissimi Cordis B. V. Mariae.	460
Dico: Cultus purissimi Cordis Mariae sanctus et utilissimus est.	460
Corollarium.	462
Thesis XL. Christi imaginibus et Sanctorum, cultus pie tribui potest.	463
Scholion I. De natura cultus, qui tribuitur SS. Imaginibus.	466
Dico: Cultus Sanctae Crucis, Imaginum J. C., B. V. Mariae et Sanctorum, ac sacrarum Reliquiarum est relativus; ita tamen ut tam actus externus quam internus in ipsas imagines et reliquias terminentur.	466

	Pag.
Scholion II. An dulia specie distinguatur a latria.	467
Dico: Probabilius videtur habitum duliae esse distinctum specie ab habitu latriae seu religionis.	467
Articulus III. De Simonia.	467
Thesis XLI. Simonia peccatum est gravissimum ejusque malitia reponenda in irreverentia erga Deum et res divinas.	468
Thesis XLII. Emere vel vendere beneficia, etiam quoad jus percipiendi temporalia est probabilius simonia juris divini.	471
Scholion I. De titulo gratitudinis.	473
Scholion II. An detur parvitas materiae in peccato simoniae.	474

DISQUISITIO VI.

De Novissimis.

PROOEMIUM.

CAPUT I.

DE NOVISSIMIS HOMINIS.

Articulus I.—De morte et judicio particulari.	477
Thesis I. Omnes homines in poenam peccati mortem obituri sunt.	477
Scholion. De proprietatibus mortis.	483
Dico I. Mors hominibus unica existit, quae est terminus viae.	483
Dico II. Mors per se est prorsus incerta, quoad sua adjuncta loci, temporis, causae caeterarumque ipsius conditionum.	485
Thesis II. Singuli homines statim in morte sua a Christo Domino judicantur.	485
Scholion. De modo et circumstantiis judicii particularis.	489
Thesis III. Judicii particularis sententia statim executioni mandatur: hinc mox post mortem, animae damnatorum, in infernum; plene purgatae, in caelum; non plene purgatae, in purgatorium; cum solo originali decedentes, in limbum deferuntur.	491
Scholion. De Ubi receptaculorum animarum.	496
Articulus II.—De purgatorio et inferno.	496
Thesis IV. Omnes justorum fidelium animae ex hac vita aliquo peccati reatu emigrantes, purgatorio destinantur, ubi poenis damni et sensus affliguntur.	496
Scholion I. De remissione peccati venialis ante mortem non retractati.	505
Dico: Omnia peccata venialia cum quibus homo justus decedit, remitti quoad culpam in primo instanti separationis animae a corpore.	505

	Pag.
II. De pace animarum purgatorii.	506
Dico. Animae in purgatorio detentae certae sunt et securae de sua salute, ac proinde in pace sustinent suas poenas.	506
III. De igne et duratione poenarum purgatorii.	506
Dico I. Poenam sensus infligi in purgatorio a vero igne.	506
Dico II. Certum est poenas purgatorii ultra diem ultimi judicii non esse duraturas.	506
Dico III. Animae aliquae in purgatorio detinentur diutius aliis, nonnullaeque ibi tempore satis longo puniuntur.	506
Thesis V. Animae purgatorii, vivorum suffragiis juvari possunt ut a poenis solvantur.	507
Scholion I. Quomodo prossint suffragia defunctis.	510
II. Qua infallibilitate.	510
III. An animae purgatorii pro se et pro nobis orare possint.	511
Dico: Animas in purgatorio posse tum pro se, tum pro aliis bona quaelibet orando impetrare.	511
Thesis VI. Damnatorum animae in inferno gravissimis poenis damni et sensus pro delictorum inaequalitate inaequaliter torquentur.	512
Scholion. De aliis damnatorum poenis.	516
Thesis VII. Ignis inferni corporalis est, non metaphoricus.	517
Scholion. De modo quo ignis torquet spiritus.	521
Thesis VIII. Damnatorum poenae, ut ipsa gravitas peccati mortalis exigit, in aeternum duraturae sunt.	524
Scholion I. An in poenis damnatorum admitti possit aliqua remissio.	532
Dico: Poenae damnatorum pro mortalibus peccatis luendae numquam aliquam habebunt remissionem.	532
Scholion II. De poenis puerorum limbi.	534
Dico: Animae puerorum limbi nullo dolore sensibili, imo probabilius neque animi tristitiâ afficiuntur.	534
Articulus III.—De beatitudine.	537
Thesis IX. Animae justorum plene purgatae visione Dei intuitiva mox post mortem in caelo beantur, inaequaliter tamen pro meritorum diversitate.	537
Thesis X. Beatitudo formalis supernaturalis constituitur per aliquam hominis operationem.	541
Thesis XI. Homo actibus visionis, amoris, gaudii, quibus Deum perfecte possidet eoque fruitur, redditur perfecte beatus.	544
Scholion I. In quo actu reponenda sit essentia beatitudinis.	545
Scholion II. De proprietatibus beatitudinis.	548
Dico I. Beatitudo secum fert ab omni malo physico immunitatem et perfectam impeccabilitatem.	548

	Pag.
Dico II. Dotes animae beatae sunt tres visio, comprehensio, delectatio.	550
Dico III. Aureolae assignantur tres martyrum, virginum et doctorum.	550
Dico IV. Beatitudo est natura sua incorruptibilis et perpetua.	550
Dico V. Est praeterea perpetuitas beatitudini formali perfectae essentialis.	550

CAPUT II.

DE NOVISSIMIS MUNDI.

Articulus I.—De resurrectione mortuorum.	552
Thesis XII. Futura est universalis omnium hominum resurrectio.	552
Corollarium.	556
Thesis XIII. Hominum resurrectio iisdem, quae in vita habuerunt, corporibus perficietur.	556
Scholion I. De tempore resurrectionis.	562
Dico: Resurrectio omnium hominum eodem tempore in novissimo die eveniet; nec ante diem extremum aliqua Ecclesiae epocha felicissima a malis tum physicis tum moralibus seu peccatis libera expectanda est.	562
Scholion II. De aliis circumstantiis resurrectionis.	567
Articulus II.—De iudicio universali.	570
Thesis XIV. Futurum est universale hominum iudicium, in quo Christus D. in gloria et majestate apparens, iudex se debet.	570
Scholion. De circumstantiis iudicii universalis.	576
Dico I. Aliqui sanctorum simul cum Christo iudicabunt.	576
Dico II. Non modo omnes homines, sed etiam Angeli iudicabuntur.	576
Dico III. In magno illo et supremo tribunali publice proponentur omnium facta, dicta, cogitata, quae praemio vel poenâ digna fuerint; ita ut omnes et singuli de quovis intelligere possint, quid boni vel mali per totam vitam fecerit.	577
Dico IV. Quoad locum multi putant iudicium extremum habendum in valle Josaphat prope Jerusalem.	578
Dico V. Signum Crucis illustri et augusta specie apparebit in caelo.	578
Thesis XV. Peracto iudicio sequetur status omnium finalis, damnatorum cum diabolo in inferno, beatorum cum Christo regnantium in caelo.	579
Scholion. De renovatione mundi.	581

DISQUISITIO V.

De virtutibus infusis.

QUAESTIO PRAEIVIA.

De virtutibus infusis in genere.

I. «Gratia secundum se considerata, ait D. Thomas, (1) perficit essentiam animae, in quantum participat aliquam similitudinem divini esse; et sicut ab essentia animae fluunt ejus potentiae, ita a gratia fluunt quaedam perfectiones ad potentias animae, quae dicuntur virtutes et dona, quibus perficiuntur potentiae in ordine ad suos actus;» quare convenienti ordine cum eodem Angelico disquisitionem de gratia et merito excipiet praesens disputatio de virtutibus infusis, quarum exercitio sic currere debemus in hoc stadio vitae ut bravium aeternae immortalitatis comprehendamus (2).

I. Quid sit virtus. Virtus in genere definitur cum D. Thomas (3): «Bona qualitas mentis, qua recte vivitur et qua nullus male utitur.» Dicitur *qualitas* ut designetur genus, i. e. habitus, qui, prout competit virtutis definitioni, est qualitas difficile mobilis a subjecto, superveniens viribus, quae aut habentur ab ipsa natura aut ab ipsa naturaliter dimanant. «Habitus secundum proprietatem sui nominis, docet Angelicus, (4) significat qualitatem quamdam, quae est principium actus, informantem et perficientem potentiam; unde oportet si proprie accipiatur, quod sit superveniens potentiae sicut perfectio perfectibili.» Dicitur *bona* ut exprimat differentia ab habitu malo; *mentis* ut innotescat subjectum virtutis esse aliquam potentiam rationalem, additur tandem *qua recte vivitur* ut discernatur a quolibet habitu operativo mali ut est vitium; et a quolibet etiam indifferenti ut opinatio, per verba *qua nullus male utitur*.

Haec ut melius intelligantur notandum venit ex P. Lessio (5): a) Virtutem proprie tantum esse ponendam in supremis animae potentiis, intellectu et voluntate; et ad supremas ejus operationes

(1) 3, Q. 62, a. 2.—(2) I. Corinth. IX, 24.—(3) I, 2, Q. 55, a. 4.—(4) 2, D. 24, q. 1, a. 1.—(5) De just. et jur. Brev. explic. et divis. virt. in init. oper.